

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	991
Land:	Somalia
Kilde:	Landinfo
Titel:	Somalia: Yibir-Anaas
Udgivet:	24. februar 2023
Optaget på baggrundsmaterialet:	14. marts 2023



Somalia: Yibir-Anaas

- Hvor i Somalia bor Yibir-Anaas?
- Hvor stor er Yibir-Anaas-befolkningen?
- Hva er opphavsmynen til Yibir-Anaas?
- Hva slags forhold har Yibir-Anaas til majoritetsklaner?
- Hvordan livnærer Yibir-Anaas seg i dag?
- Snakker Yibir-Anaas et eget språk?

Innledning og kildegrunnlag

Yibir-Anaas er en somalisk lavstatusgruppe.¹ De fleste historiske kilder og utenforstående omtaler gruppen som Yibir. Ifølge Elia Vitturini (2017, s. 53), som har intervjuet representanter fra gruppen, foretrekker de selv navnet Anaas.² Landinfo har valgt å bruke Yibir-Anaas, da dette er mest utbredt i nyere publikasjoner.

Det er skrevet lite om Yibir-Anaas, spesielt i nyere tid. Mange av kildene ble ført i pennen av vestlige reisende eller ansatte i de britiske og italienske koloni-administrasjonene (deriblant Burton 1894 [1856]; Kirk 1904; Rayne 1921). Selv om disse kildene rettet kritikk mot majoritetsklanenes dårlige behandling av Yibir-Anaas, er det likevel grunn til å tro at de i all hovedsak baserte beskrivelsene på majoritetsklanenes fremstilling av dem.³ I tillegg til å ha et utenforperspektiv, beskriver disse kildene samfunnsforhold som er mer enn 100 år gamle, og er følgelig i stor grad utdaterte.

¹ I den etnografiske litteraturen kalles lavstatusgruppene *sab*, og utgjøres av Gabooye (også kalt Midgan), Tumul og Yibir-Anaas. I tillegg finnes det flere undergrupper av disse. Lavstatusgruppene omtales også noen ganger som «yrkesgrupper», da de historisk er assosiert med yrker som somaliere fra majoritetsklaner anser som urene og nedverdige. For mer om dette, se Landinfos respons *Lavstatusgrupper* fra 2016.

² Sada Mire (2020, s. 99) refererer til gruppen som Haniifa, en referanse til den mytiske forfaren Mohammed Haniif, og viser til at Yibir-Anaas-eldre hun intervjuet, omtalte seg selv som «Beesha (folket av) Mohammed Haniifa».

³ John Kirk utgjør et unntak, og nedtegnet i tillegg Yibir- og Midgan-dialekter i en ordbok (Kirk 1905).

I denne responsen baserer Landinfo seg i stedet på det begrensede utvalget av nyere akademiske kilder som har gjort feltarbeid blant Yibir-Anaas, og dermed kan si noe om deres situasjon i dag, deriblant Elia Vitturinis (2017) doktoravhandling om lavstatusgrupper i Hargeisa.

Hvor i Somalia bor Yibir-Anaas?

Yibir-Anaas har historisk hatt tilhold i de nordlige delene av de somaliske områdene på Afrikas horn.

Konsulenten Joakim Gundel (gjengitt i EASO 2021, s. 63-64), som i en årrekke har arbeidet med Somalia, viser til at de fleste Yibir-Anaas bor i Etiopia. Videre anslår han at det bor om lag 2000 personer i Borama, 500 i Bosasso, 300 i Burco, i tillegg til 50 familier i Las Anood, 100 familier i Garowe og noen få familier i Berbera og Galkayo. Han viser også til at flere familier har migrert sørover, og anslår at det bor om lag 50 familier i Mogadishu. Landinfo er ikke kjent med hva Gundel baserer sine anslag på.

Hvor stor er Yibir-Anaas-befolkningen i Somalia?

Somaliske registre er i beste fall svært mangelfulle, og det er ikke foretatt fullstendige folketellinger i nyere tid. Det finnes følgelig heller ingen nøyaktige oversikter over ulike klaner eller befolkningsgruppers størrelser.

Antropologen Ioan M. Lewis skrev i 1958 at Yibir-Anaas var den minste av lavstatusgruppene i Somaliland, og anslo at de talte 1300 personer (Goldsmith & Lewis 1958, s. 188). I en bok publisert i 1998, anslo han at de utgjorde «kanskje noen få tusen» (Lewis 1998, s. 94). At Yibir-Anaas er en relativt liten gruppe i Somalia understøttes av Gundels anslag, vist til ovenfor.

Yibir-Anaas' sosiopolitiske status og forhold til majoritetsklaner

Yibir-Anaas har, i likhet med øvrige lavstatusgrupper, tradisjonelt levd i et slags patron-klientforhold til somaliske majoritetsklaner, og har i praksis utgjort en lavkaste i det somaliske samfunnet.

Historisk har det blant majoritetsklaner vært en utbredt forestilling om at lavstatusgruppene er urene og at fysisk kontakt med dem helst bør unngås (Vitturini 2017, s. 3). Lewis (1999 [1961], s. 263) skrev for eksempel at

«somaliere alltid er ukomfortable i [Yibirers] selskap, og forsøker å komme seg unna så fort som mulig». På bakgrunn av feltarbeid blant lavstatusgrupper i Hargeisa, mener Vitturini (2017, s. 23) at normer om å unngå fysisk kontakt med lavstatusgruppene, i dag har forsvunnet. Det er likevel grunn til å tro at holdninger om at lavstatusgrupper er urene, fortsatt er til stede i Somalia. Landinfo har i forbindelse med reiser til de somaliske områdene, vært vitne til episoder hvor personer fra majoritetsklan har gitt uttrykk for dette.

Det foreligger ikke kildemateriale som direkte omtaler Yibir-Anaas' sosio-politiske situasjon i dag. Det er likevel grunn til å tro at de på samme måte som de øvrige lavstatusgruppene utgjør en svært marginalisert gruppe, med dårlige utsikter til sosial mobilitet. Det skyldes blant annet at de har liten reell politisk representasjon, og at de i all hovedsak står utenfor de mest økonomisk lønnsomme sektorene (Vitturini 2020, s. 485). Utenforskapet sementeres av de sterke samfunnsnormene mot ekteskap mellom personer fra en majoritetsklan og en lavstatusgruppe, som i praksis fratar dem muligheten til å gifte seg oppover i det somaliske samfunnet (Vitturini 2017, s. 188).

I en artikkel om somaliske minoriteter etter statskollapsen i 1991, viser Lee Cassanelli (1995) til at personer og familier fra lavstatusgrupper, deriblant Yibir-Anaas, som hadde vært lojale til tidligere president Siad Barre, var sårbare for represalier, ettersom de var ubevæpnet og ikke del av et sterkt kollektiv. Det foreligger imidlertid ikke kilder fra nyere tid som tilsier at Yibir-Anaas-samfunnet utsettes for målrettet vold fra majoritetssamfunnet.

Opphavsmyter

Det er grunn til å nærme seg opphavsmyster om somaliske minoritetsgrupper med et kritisk blikk. I likhet med enhver fortelling, og særlig dem som baserer seg på muntlige overleveringer, påvirkes somaliske opphavsmyster blant annet av hvem fortelleren er og hva han eller hun ønsker å formidle (Luling 1993).

Flere opphavsmyster om ulike minoritetsgrupper er konstruert av majoritetsklaner, med sikte på å rettferdiggjøre egen mistro til og diskriminering av minoritetene. Naturlig nok kan majoritetsklanenes fremstilling både være fremmede og nedverdiggende, men de kan også reproduseres av minoritetene selv. Eksempelvis kan de brukes til å formidle deres marginaliserte posisjon og behov for bistand i møte med internasjonale organisasjoner og myndigheter.

Det foreligger ingen studier om hvilken opphavsmyste de fleste Yibir-Anaas legger til grunn som «riktig», eller hvilken versjon flest bekjenner seg til. I fraværet av dette, og på bakgrunn av at Yibir-Anaas er en marginalisert gruppe som bor spredt, er det grunn til å være åpen for at ulike og tilsynelatende motstridende opphavsmyster kan eksistere parallelt.

Videre omtaler Landinfo to opphavsmyster om Yibir-Anaas, som går igjen i kildene.

Mohammed Haniif og betalingen av samayo

Både Yibir-Anaas og majoritetsklanene regner Mohammed Haniif, også kalt Bu'ur Ba'ayr, som Yibir-Anaas' forfar. Vitturini (2017, s. 25) viser til at historien om Mohammed Haniif er relativt utbredt i Somaliland.

Det finnes flere ulike versjoner av fortellingen, hvorav noen beskriver Haniif på diametralt forskjellige måter. Arkeologen Sada Mire (2020, s. 99-108) skriver at Yibir-Anaas-eldre hun intervjuet, oppga at Haniif var en arabisk *sheikh* som slo seg ned i Somaliland for å spre islam, mens en mer utbredt forestilling i Somaliland er at han var en hedensk trollmann som ble bekjempet av den muslimske helgenen Aw Barkhadle.

Fortellingene har likevel til felles at de fremstiller Mohammed Haniif som en betydningsfull person, og at han ble drept i tvekamp med Aw Barkhadle. Haniifs etterkommere fikk deretter valget mellom å få utbetalt kompensasjon med én gang eller i form av en mindre betaling, kalt *samayo*, for hvert somaliske barn født i all fremtid. Samayo skal ha blitt gitt til Yibir-Anaas i bytte mot en velsignelse eller for å unngå en forbannelse (Mire 2020, s. 99-108).

Flere fremstillinger, basert på de koloniale kildene, kan gi inntrykk av at betaling av samayo til Yibir-Anaas fremdeles er utbredt i Somaliland (Lewis 1998). Vitturini (2017 s. 53-54) skriver imidlertid, at det i Hargeisa er få som har hørt om denne skikken, og at det i dag bare er «en håndfull» Yibir-Anaas i hele Somaliland som samler inn samayo. En eldre Yibir-Anaas som fremdeles samler inn betalingen, og som er gjengitt i avhandlingen, viser til at «de unge er blitt for stolte, og anser det som skamfullt [å be om samayo]».

Stammer Yibir-Anaas fra en hebraisk stamme?

Flere kilder, inkludert noen Yibir-Anaas selv, hevder at de stammer fra en hebraisk stamme og dermed har jødisk opphav (Ambroso 2002, s. 29-30; Fisher 2000). Dette skal ifølge noen kilder underbygges av den påståtte ordlikheten mellom yibir og det somaliske ordet for hebraisk, *'ibraani* (Luling 2006, s. 481).

Vitturini (2017, s. 53) bemerker at et slikt opphav ikke er nevnt i noen av de koloniale kildene, mens antropologen Virginia Luling (2006, s. 481) viser til at ideen først dukket opp på 1960-tallet.

Det er ulike meninger om hva som ligger bak den påståtte tilknytningen til jødedommen. Luling mente at fortellingen om en urgammel jødisk tilknytning appellerte til Yibir-Anaas fordi den ga dem et prominent opphav, og kunne bidra til sympati i andre deler av verden. I en fagartikkel om jødisk og kristen kulturarv

i de somaliske områdene, skriver Ben I. Aram⁴ (2003, s. 11) at den påståtte tilknytningen til «Falasha»-jødene⁵ fra Etiopia, i hovedsak ble fremført av noen Yibir-Anaas i Kenya, med sikte på migrasjon til Israel, ettersom jødisk tilknytning kunne danne grunnlag for oppholdstillatelse.

Vitturini (2017, s. 53) skriver at ideen om Yibir-Anaas' hebraiske opphav er utbredt blant den generelle befolkningen i Somaliland. Representanter for gruppen selv, som han snakket med under sitt feltarbeid i Hargeisa, avfeide imidlertid vanligvis en slik tilknytning og understreket at de i likhet med andre somaliere er muslimer.

Gitt utbredelsen av antisemittiske holdninger i deler av den somaliske befolkningen, kan den påståtte tilknytningen til jødedommen og Israel være en ulempe for Yibir-Anaas. I en rapport om fordommer mot somaliske minoriteter, brukes *yibir yahuud* («jøde-yibir») som eksempel på en negativt ladet frase deler av majoritetsbefolkningen retter mot Yibir-Anaas (Eno & Kusow 2014, s. 108).

Hvordan livnærer Yibir-Anaas seg i dag?

I de koloniale kildene oppgis det blant annet at Yibir-Anaas er omreisende, og livnærer seg som gjøglere, magikere og lærarbeidere (Kirk 1904, s. 93; 1905, s. 184-185).

Mire (2020, s. 101) skriver at hun aldri har hørt somaliere i dag referere til gruppen som gjøglere, og at hun heller ikke har observert dette selv.

Assosiasjonen til magikere stammer muligens fra skikken med å betale *samayo* til en Yibir-Anaas etter en fødsel, for å velsigne eller beskytte barnet mot en forbannelse. Som vist til ovenfor, oppgir Vitturini (2017 s. 53-54) at det i 2016 bare var en håndfull Yibir-Anaas i hele Somaliland som livnærte seg av å samle inn *samayo*, og at fenomenet var ukjent for mesteparten av befolkningen.

I sin studie av lavstatusgrupper i Hargeisa, deriblant Yibir-Anaas, fant Vitturini (2017, s. 248) at det store flertallet fremdeles livnærer seg av de urbane yrkene som de tradisjonelt har utført, nemlig som smeder, skomakere, frisører og andre lignende lavstatusyrker.⁶ Flere av dem pekte imidlertid på at økonomien hadde

⁴ Ben I. Aram er et pseudonym. Ifølge artikkelen er forfatteren kristen og har «utført sin prestegjerning» i de somaliske områdene siden 1982.

⁵ Falasha anses i dag av mange som en nedsettende betegnelse, og man bruker i stedet Beta Israel om etiopiske jøder. Mesteparten av Beta Israel har siden 1980-tallet utvandret fra Etiopia til Israel (Groth 2022).

⁶ Vitturini (2017, s. 239) fant også eksempler på at enkelte hadde fått lukrative jobber i det private næringslivet eller i internasjonale organisasjoner. Disse utgjorde imidlertid unntak som bekreftet regelen om den begrensede sosiale mobiliteten blant lavstatusgrupper.

blitt dårligere på grunn av import av billige varer fra utlandet, og fordi de måtte konkurrere om jobbene med oromoer fra Etiopia (Vitturini 2017, s. 269-270; 2020, s. 485-486). At globalisering av varehandel og regionalisering av arbeidsmarkedet har svekket lavstatusgruppene sosioøkonomiske posisjon, ble også fremhevet av representanter for disse gruppene, som Landinfo møtte i Hargeisa i 2016 (Landinfo 2016, s. 6-7).

Snakker Yibir-Anaas et eget språk?

Det hevdes noen ganger at lavstatusgruppene har et hemmelig språk, som bare de kjenner til. Kirk (1904, 1905) klassifiserte lavstatusgruppene talemål som en særegen dialekt med flere ord som var hemmelige for somaliere fra majoritetsklaner, mens Cerulli (1959, gjengitt i Vitturini 2017, s. 30) refererte til det som en «sjargong» som ble brukt for ikke å bli forstått av andre somaliere.

Lavstatusgruppene særegne dialekt(er) eller sjargong(er) brukes i dag i liten grad, og kunnskap om dem virker heller ikke å være utbredt. I forbindelse med sitt feltarbeid, fant Vitturini (2017, s. 51-52) at bare et fåtall eldre personer fra lavstatusgruppene oppga at de kjente til noen av disse hemmelige ordene eller uttrykkene.

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Ambroso, Guido (2002, august). *Pastoral Society and transnational refugees: population movements in Somaliland and easter Ethiopia 1988-2000*. Brussel: UNHCR. Tilgjengelig fra <https://www.unhcr.org/research/working/3d5d0f3a4/pastoral-society-transnational-refugees-population-movements-somaliland.html> [lastet ned 20. februar 2023].

- Aram, Ben I. (2003). Somalia's Judeo-Christian Heritage: A Preliminary Survey. *Africa Journal of Evangelical Theology*, 22(2). Tilgjengelig fra https://www.biblicalstudies.org.uk/pdf/ajet/22-2_003.pdf [lastet ned 20. februar 2023].
- Burton, Sir Richard F. (1894 [1856]). *First Footsteps in East Africa or, An Exploration of Harar*. London: Tylston and Edwards.
- Cassanelli, Lee (1995, 1. mai). *Victims and Vulnerable Groups in Southern Somalia*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/3ae6a8092.html> [lastet ned 20. februar 2023].
- Cerulli, Enrico (1959). *Somalia: Scritti Vari Editi ed Inediti Vol. II*. Roma: Istituto Poligrafico dello Stato.
- EASO, dvs. European Asylum Support Office (2021, september). *Somalia: Targeted profiles*. Valletta: EASO. Tilgjengelig fra https://www.ecoi.net/en/file/local/2060580/2021_09_EASO_COI_Report_Somalia_Targeted_profiles.pdf [lastet ned 20. februar 2023].
- Eno, Mohamed A. & Kusow, Abdi M. (2014). Racial and Caste Prejudice in Somalia. *Journal of Somali Studies*, 1(2), 91-118. Tilgjengelig fra <https://core.ac.uk/download/pdf/38936975.pdf> [lastet ned 20. februar 2023].
- Fisher, Ian (2000, 15. august). Djibouti Journal: Somalia's "Hebrews" See a Better Day. *New York Times*. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2000/08/15/world/djibouti-journal-somalia-s-hebrews-see-a-better-day.html> [lastet ned 20. februar 2023].
- Goldsmith, Kenneth L. G. & Lewis, Ioan M. (1958). 252. A Preliminary Investigation of the Blood Groups of the Sab Bondsmen of Northern Somaliland. *Man*, 58, 188-190.
- Groth, Bente (sist oppdatert 17. august 2022). *Beta Israel*. Oslo: SNL. Tilgjengelig fra https://snl.no/Beta_Israel [lastet ned 6. februar 2023].
- Kirk, John. W. C. (1904). The Yibirs and Midgans of Somaliland, Their Traditions and Dialects. *Journal of the Royal African Society*, 4(13), 91-108.
- Kirk, John. W. C. (1905). *A Grammar of the Somali Language: With examples in Prose and Verse and an Account of the Yibir and Midgan Dialects*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Landinfo (2016, 12. desember). *Somalia: Lavstatusgrupper*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Somalia-respons-Lavstatusgrupper-12122016.pdf> [lastet ned 20. februar 2023].
- Lewis, Ioan M. (1998). *Saints and Somalis: Popular Islam in a Clan-Based Society*. Lawrenceville (NJ): The Red Sea Press.
- Lewis, Ioan M. (1999 [1961]). *A Pastoral Democracy: A Study of Pastoralism and Politics among the Northern Somali of the Horn of Africa*. Rochester (N.Y.): James Currey.
- Luling, Virginia (1993). The use of the past: Variations in historical tradition in a south Somali community. *Anthropologie somalienne*, 101-116. Tilgjengelig fra https://www.persee.fr/docAsPDF/ista_0000-0000_1993_act_495_1_2870.pdf [lastet ned 20. februar 2023].
- Luling, Virginia (2006). Genealogoy as Theory, Genealogy as Tool: Aspects of Somali "Clanship". *Social Identities: Journal for the Study of Race, Nation and Culture*, 12(4), 471-485.
- Mire, Sada (2020). *Divine Fertility: The Continuity in Transformation of an Ideology of Sacred Kinship in Northeast Africa*. Oxfordshire: Routledge.

Rayne, Henry A. (1921). *Sun, Sands and Somals: Leaves from the Note-Book of a District Commissioner in British Somaliland*. London: H. F. & G. Witherby.

Vitturini, Elia (2017). *The Gaboye of Somaliland: Legacies of Marginality, Trajectories of Emancipation*. Milan: University of Milan-Bicocca. Tilgjengelig fra https://boa.unimib.it/retrieve/handle/10281/180856/257222/phd_unimib_734232.pdf [lastet ned 20. februar 2023].

Vitturini, Elia (2020). The Gaboye of Somaliland: transformations and historical continuities of the labour exploitation and marginalisation of hereditary groups of occupational specialists. *Journal of Eastern African Studies*, 14(3), 473-491.

© Landinfo 2023

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.